

Úvod

Jedním z významných cílů Evropské unie je vytváření na znalostech založené konkurenceschopné ekonomiky, která vychází z principů trvale udržitelného rozvoje a dbá na rozvoj nabídky pracovních příležitostí při zachování sociální soudržnosti. Stále aktuálnější se stává strategie tzv. flexicurity, která odráží snahu současného posílení pružnosti a zároveň i jistoty na trhu práce. Pro její plné uplatnění hraje spolu s právní ochranou, aktivní politikou zaměstnanosti a moderním systémem sociálního zabezpečení významnou roli též koncept celoživotního učení, který od poloviny 90. let vstupuje do popředí a stává se jedním z ústředních témat politik Evropské unie a jejích členských států. Celoživotní učení představuje zastřešující koncept zahrnující veškeré činnosti, uskutečněné v kterékoli životní fázi, jejichž cílem je rozšíření znalostí, osvojení dovedností či získání kompetencí a následný rozvoj osobního, občanského, sociálního či pracovního života. Procesy celoživotního vzdělávání se uskutečňují v bezpočtu záměrných a organizovaných, ale i nahodilých činnostech s různou délkou trvání, jejichž společným účelem je naplnění vzdělávacích cílů.

Za účelem průběžného srovnávání a vyhodnocování úspěšnosti strategií v oblasti celoživotního učení na úrovni jednotlivých členských států, byly statistickým úřadem Evropské Unie Eurostatem připraveny nástroje umožňující systematický monitoring v oblasti vzdělávání a celoživotního učení. Mimo šetření [Adult Education Survey](#) (pod českým názvem [Šetření o vzdělávání dospělých](#)) jsou údaje o celoživotním učení sbírány též v dalších Eurostatem koordinovaných šetřeních. Jedním z nich je [Continuing Vocational Training Survey](#) (CVTS), v České republice nazývané [Šetření o vzdělávání zaměstnaných osob](#). Toto šetření sleduje v pětileté periodicitě vzdělávání zaměstnanců vybraných ekonomických odvětví optikou ekonomických subjektů, resp. firem, u kterých sleduje politiku poskytování dalšího vzdělávání svým zaměstnancům. Vedle informace o tom, kolik firem v České republice zajišťuje zaměstnancům vzdělávání a kolik zaměstnanců se ho účastní, přináší šetření také údaje o plánování, organizaci a vyhodnocování vzdělávacích aktivit ekonomickými subjekty. Ze šetření dále vyplývá, jaká jsou nejčastější obsahová zaměření kurzů, kolik firmy do vzdělávání zaměstnanců investují nebo jaké shledávají překážky či omezení v poskytování vzdělávání zaměstnancům. [Poslední vlna šetření z roku 2016](#) (s referenčním obdobím roku 2015) se podrobněji věnovala také tématu spolupráce firem a škol, zejména v souvislosti s poskytováním praxí studentům a zaměstnáváním absolventů.

Dalším mezinárodně srovnatelným šetřením, které se dotýká tématu vzdělávání dospělých, je [EU Labour Force Survey](#) (EU-LFS), v ČR pod názvem [Výběrové šetření pracovních sil](#), prostřednictvím kterého je pravidelně sledována míra zapojení osob do formálního a neformálního vzdělávání. Šetření není primárně zaměřeno na oblast vzdělávání a toto téma sleduje pouze okrajově, jeho výhodou je však, oproti AES a CVTS, kratší periodičita jednoho roku.

Poslední již zmíněnou součástí harmonizovaných metodik sběru dat týkajících se celoživotního učení na úrovni Evropské unie je výběrové šetření AES, které je předmětem této publikace.

O šetření AES

Šetření AES je realizováno v členských státech Evropské unie na základě [Nařízení Evropského parlamentu a Rady \(ES\) č. 452/2008 o vypracování a rozvoji statistik o vzdělávání a celoživotním učení](#). Toto nařízení ukládá členským státům povinnost poskytovat v pětileté periodicitě prostřednictvím výběrového šetření srovnatelné údaje o účasti a neúčasti dospělých na celoživotním učení s výčtem obecných témat zjišťování, vymezením konkrétní statistické jednotky (jednotlivci ve věku 25–64 let) a velikostí výběrového souboru.

První, pilotní vlnu AES, jež proběhla pod vedením Eurostatu ve členských státech EU, lze datovat do období let 2007 a 2008. Zkušenosti z tohoto pilotního šetření byly následně využity při zdokonalování měřicího nástroje, metodologie a přípravě prvního pravidelného šetření AES.

Prvního pravidelného šetření AES se při použití jednotné metodologie, která zaručuje srovnatelnost výstupů, zúčastnily v letech 2011–2012 všechny členské státy Evropské unie (k danému období), Norsko, Švýcarsko a Srbsko. Šetření, které probíhalo na základě [Nařízení Komise \(EU\) č. 823/2010 ze dne 17. září 2010](#), bylo spolufinancováno z prostředků Evropské unie. Výstupy z šetření na národní úrovni jsou dostupné zejména v publikaci ČSÚ [Vzdělávání dospělých: specifické výstupy z šetření AES 2011](#), příp. v publikaci [Vzdělávání dospělých v České republice v evropském kontextu](#), která nabízí evropské srovnání výsledků šetření, resp. zasazuje národní výstupy šetření do kontextu vzdělávacích systémů a politik jednotlivých evropských států.

Sběr dat pro aktuální vlnu šetření, které je věnována tato publikace, probíhal v členských státech Evropské unie, na Islandu, v Norsku, Švýcarsku, Srbsku a Turecku v letech 2016 a 2017 na základě [Nařízení Komise \(EU\) č. 1175/2018 ze dne 30. října 2014](#).

V České republice proběhl sběr dat prostřednictvím tazatelské sítě ČSÚ v druhém pololetí roku 2016 na výběrovém souboru 7 780 domácností, ve kterých byly finálně shromážděny údaje od 12 272 respondentů. Školení tazatelé ČSÚ získávali od respondentů data pomocí elektronického (CAPI, CATI) či papírového (PAPI) dotazníku, přičemž převažující metodou sběru dat byl osobní rozhovor s tazatelem zaznamenaný do elektronického dotazníku (CAPI). Účastníci šetření byli dotazováni na vzdělávání, které absolvovali v posledních 12 měsících předcházejících datu šetření. Mimo socio-demografických charakteristik respondentů bylo zjišťováno zejména jejich zapojení do aktivit formálního či neformálního vzdělávání, které tvořilo převažující část dotazování, doplnkově byly zjišťovány také informace o získávání znalostí a dovedností prostřednictvím informálního učení, zjišťovala se jazyková vybavenost respondentů či jejich zájem o četbu knih a novin. Celkový výčet zjišťovaných údajů je dostupný v dotazníku šetření, který je přílohou této publikace. Účast v šetření byla pro respondenty dobrovolná.

Věkové vymezení sledované populace bylo rámcovým nařízením stanoveno na 25–64 let, s navrhovaným rozšířením o věkové skupiny 18–24 let a 65–69 let. Z důvodu zachycení vzdělávacích aktivit osob s možným přístupem k trhu práce byl v ČR věkový soubor rozšířen o obě krajní věkové kategorie a výsledný datový soubor tedy obsahuje informace o osobách ve věku 18–69 let. Mezinárodně srovnatelná data jsou však k dispozici pouze za úžeji vymezenou věkovou kategorii 25–64 let. Podrobné informace o metodologii šetření, jako i odkaz na zprávu o kvalitě šetření České republiky lze najít na [webových stránkách Eurostatu](#).

Kromě výše uvedených publikací ČSÚ lze získat výstupy z šetření AES¹, ale také CVTS či LFS ve statistické [databázi Eurostatu](#). Ta nabízí hlavní indikátory šetření v řadě socio-demografických a jiných členění, ale také v mezinárodním či časovém srovnání. Pro získání výstupů o dalším vzdělávání z šetření AES (a shodně také LFS) je nutné zvolit v [části databáze Education and Training](#) položku *Participation in education and training* a následně *Adult Learning*. Ve složce *Participation in education and training* jsou pod odkazem *Continuing vocational training in enterprises* dostupná také data z šetření CVTS.

Pro podrobnější analýzy je možné zažádat o anonymizované mikrodátové soubory šetření a to jak na národní úrovni (mikrodátový soubor s daty za ČR), tak na úrovni Evropské unie (souhrnný mikrodátový

¹ Další výstupy šetření jsou dostupné ve [Statistické ročence ČSÚ](#). Jazykovým (neformálním) vzděláváním a znalostí cizích jazyků v české populaci se zabývá [článek v časopisu ČSÚ Statistika a My](#).

soubor s daty šetření všech zúčastněných států, které souhlasily s jejich poskytnutím veřejnosti). Pro získání národního mikrodátového souboru je možné obrátit se na [informační služby ČSÚ](#). Informace o postupu pro získání mezinárodního mikrodátového souboru jsou uvedeny na [webových stránkách Eurostatu](#).

[Informační služby ČSÚ](#) také mohou na požádání poskytnout některé dílčí výstupy z šetření AES (či CVTS), které nejsou dostupné v dosud vydaných výstupech.

O publikaci a publikovaných údajích

Tato publikace přináší základní výstupy z mezinárodního šetření o vzdělávání dospělých Adult Education Survey (AES) 2016, které zasazuje do národního kontextu celoživotního učení, resp. dalšího vzdělávání. Je složena ze dvou částí – textové a tabulkové.

Textová část publikace představuje shrnutí hlavních zjištění šetření týkajících se účasti (či neúčasti) dospělých obyvatel České republiky ve věku 18–69 let ve formálním a neformálním vzdělávání. V případě potřeby (zejména v kapitole týkající se formálního vzdělávání) doplňují údaje získané ze šetření AES administrativní zdroje dat (zejména data Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy – MŠMT) či veřejně dostupné mezinárodní výstupy šetření AES.

Tabulková část obsahuje sadu 42 tabulek, které představují hlavní indikátory šetření AES v řadě dostupných členění (zejména pohlaví, věkové kategorie, nejvyšší dosažené vzdělání, ekonomické postavení, postavení v zaměstnání, ekvivalizovaný příjem domácnosti či velikost místa bydliště). Kromě tabulek vztahujících se k formálnímu a neformálnímu vzdělávání, na které se šetření AES zaměřuje především, jsou v tabulkové části publikace dostupné i údaje vztahující se k dalším částem šetření, zejména motivaci k zapojení do vzdělávání, účasti v informálním učení, zájmu o četbu knih či novin či znalosti cizích jazyků v populaci.

Tabulková část obsahuje také 10 tabulek s hlavními indikátory šetření AES v mezinárodním srovnání. Publikovány jsou pouze údaje za země, jejichž data byla dostupná v [databázi Eurostatu](#) v době přípravy této publikace (prosinec 2017).

Data v tabulkách, resp. jednotlivé indikátory, jsou dostupné v dvojím členění, a to za širěji vymezenou věkovou kategorii 18 až 69 let a úžeji vymezenou věkovou kategorii 25 až 64 let. Dostupnost dat v obou věkových členěních – širším i užším – umožňuje jak zhodnocení údajů širšího záběru sledované populace (18 až 69 let) na národní úrovni, tak porovnání vybraných indikátorů v mezinárodním srovnání (25 až 64 let).